

Плющ М.В.,
здобувач ступеня бакалавра
Кужелєв М.О.,
д.е.н., професор, професор кафедри фінансів
Національний університет «Києво-Могилянська Академія»
м. Київ, Україна

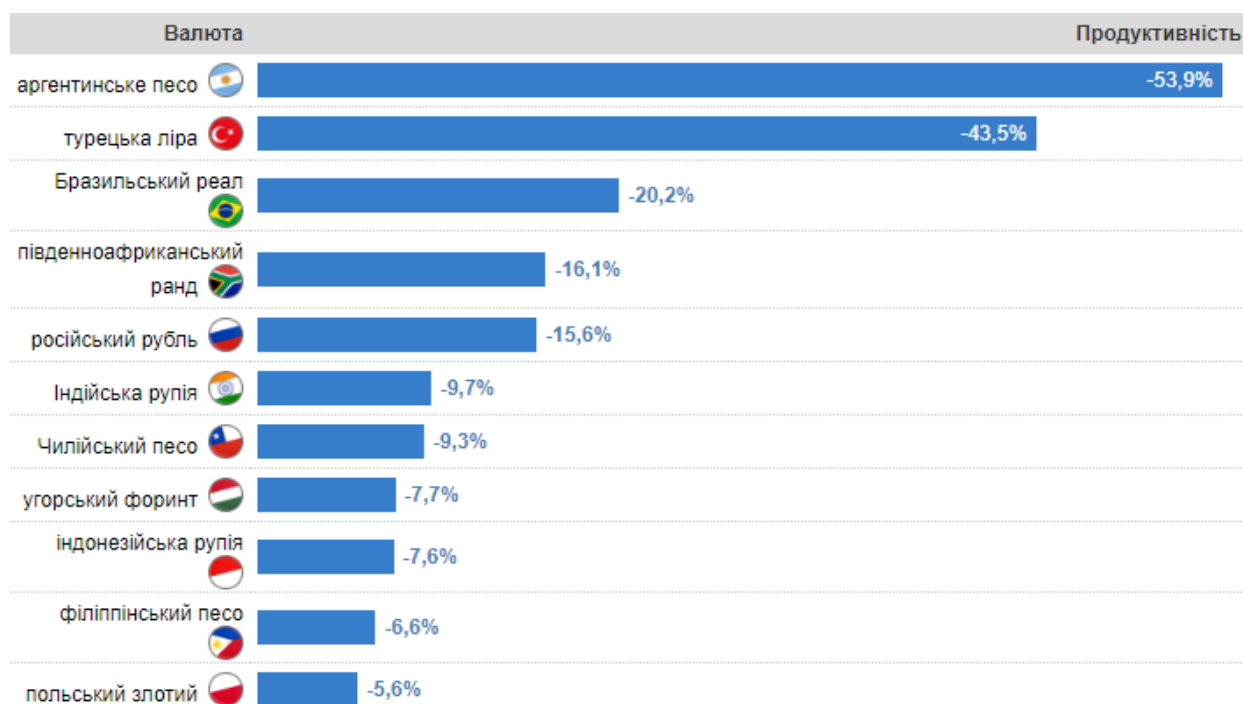
ФІНАНСОВІ КРИЗИ: ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ ДЛЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІК

Забезпечення стабільності фінансового сектору економіки будь-якої країни потребує системності, адже не існує якогось одного методу чи інструменту, щоб запобігти кризі або ж з неї вийти.

Фінансова криза – проміжок часу, процес, за якого ціни на активи стрімко падають, підприємства та люди (споживачі) не можуть сплачувати боргові зобов'язання, а економічна активність стає все меншою і меншою, що може призвести до рецесії економіки (значного зниження економічної активності).

Загалом існує чотири групи фінансових криз, а саме: валютні кризи, кризи раптової зупинки, боргові кризи та банківські кризи [1].

Валютні кризи – процес, за якого відбувається девальвація або «знецінення» валюти країни. Для того, щоб «втримати» власну валюту – країни, зазвичай, підвищують процентні ставки, ж встановлюють фіксований курс валюти (проте у випадку останнього доведеться витратити великі обсяги резервних коштів, щоб підтримувати економіку). Прикладом валютної кризи можна назвати ситуацію 2018 року в Аргентині, коли за один рік аргентинська валюта «песо» знецінилася більш ніж на 50% (рис. 1)

Рис. 1 Падіння валют, що розвиваються [2]

Кризи раптової зупинки – вони також відомі як «кризи платіжного балансу». Під час таких криз різко падає приплив міжнародного капіталу до країни. Фактично, під час таких криз не тільки падає приплив міжнародного капіталу, а й починається процес виводу іноземного капіталу з країни. Прикладом кризи раптової зупинки можна назвати ситуацію в Україні, коли за декілька місяців до повномасштабного вторгнення, через розповсюдження інформації про повномасштабну війну у ЗМІ – іноземні капітали почали стрімко виводитися з країни, а більшість людей почали скуповувати валюту, щоб мати заощадження.

Боргові кризи – ситуація, за якої країна не здатна обслуговувати свої зовнішні або ж внутрішні боргові зобов'язання. Борги накопичуються, зростає відсоткова ставка, тому банки беруть менше позик у центрального банку й їм доводиться підвищувати відсоткові ставки для споживачів, як наслідок – останні теж скорочують обсяг взятих позик. Знижується економічна активність, борги ростуть ще більше до того моменту, поки банки втрачають змогу їх виплачувати та банкрутують. В свою чергу, центральний банк теж втрачає можливість виплачувати зовнішній борг, оскільки він росте швидше, ніж з'являються кошти на його виплату. Прикладом такої кризи можна вважати боргову кризу у Греції (2010-2015) [3], коли після світової фінансової кризи 2008 року економіка Греції потрапила у боргову яму через надмірне накопичення державного боргу, прихованого дефіциту бюджету та падіння економічної активності.

Банківські кризи – це економічна ситуація, коли банківська система країни втрачає стабільність через низьку довіру вкладників або ж через нездатність банків виплачувати свої боргові зобов'язання. Цьому може сприяти безліч чинників, таких як: занадто велика кількість кредитів (або ж навпаки – занадто мала), економічні шоки, війна, погана репутація банків тощо.

Прикладом такої ситуації можна вважати банківську кризу в Україні у 2014-2015 роках, коли через анексію Криму та війну на сході України відбувалось стрімке знецінення гривні, а як наслідок – багато банків ставали неплатоспроможними. Щоб вирівняти ситуацію та не дозволити боргам накопичуватись Національний банк України провів масштабне «очищення» фінансової системи й понад 90 банків припинили свою діяльність [4].

Щодо вирішення проблем, то розпочнемо з першого виду криз – валютні кризи. Як вже було зазначено, основна проблема – знецінення валюти. Для того, щоб вирішити цю проблему, пропонуємо комплекс заходів:

- підвищення процентних ставок: це допоможе зменшити тиск на національну валюту шляхом зменшення економічної активності;
- фіксований валютний курс: інструмент, який допоможе призупинити знецінення валюти, але державі доведеться використовувати валютні резерви;
- поліпшення торгового балансу: підвищення експорту та зниження імпорту, що зменшить залежність країни від іноземної валюти (долар, євро).

Криза раптової зупинки. Основна проблема – вивід іноземного капіталу з країни (зазвичай це відбувається через те, що з'являється інформація у ЗМІ, яка стимулює іноземних інвесторів виводити кошти), через що дуже падає економічна активність. Шляхи вирішення:

- пошук внутрішніх інвесторів, щоб замінити іноземних (звісно, якщо вони є та здатні замінити хоча б частково, щоб не дати економіці впасти);
- диверсифікація джерел іноземного фінансування: співпраця з міжнародними фінансовими інститутами та країнами (фактично, замінивши одних іноземних інвесторів на інших);
- надійна інформаційна політика: потрібно сприяти притоку іноземних інвесторів, показувати прозорість дій уряду та механізмів;
- використовувати валютні резерви, які допоможуть тимчасово компенсувати відтік капіталу.

Боргові кризи. Основна проблема – борги зростають швидше, аніж їх виплачують. Напрями вирішення:

- реструктуризація боргу;
- оптимізація бюджету (скорочення витрат);
- стимулювання економічної активності: підтримка бізнесу, інвестиції в інфраструктуру, інновації, які зможуть збільшити ефективність робіт.

Банківські кризи. Основна проблема – низька довіра до банків, як наслідок – зменшення економічної активності і накопичення боргів.

Вирішення:

- посилення державних гарантій – тобто захист вкладів громадян;
- очищення банківської системи (як це зробила Україна у 2014-2015 роках);
- рефінансування банків: надання допомоги від центрального банку для підтримання належного рівня ліквідності.

Варто відмітити, що актуальною перспективою в економіці є розробка механізму таргетування інфляції [5].

Отже, ситуація, коли країна потрапляє до кризової ями потребує комплексного підходу, більше того – потрібно своєчасно реагувати на розвиток кризових процесів, інакше, як у випадку з боргами – з часом вони накопичуються настільки, що вже неможливо буде їх виплатити і зупинити цей процес, доведеться оголошувати дефолт.

ДЖЕРЕЛА

1. Ogun O. International Banker. URL: <https://internationalbanker.com/finance/anatomy-of-financial-crises/>
2. Descalabro del peso argentino: ¿Qué está pasando en la economía del gobierno de Macri? URL: <https://www.emol.com/noticias/Economia/2018/08/30/918967/Que-pasa-en-Argentina-cuya-moneda-se-sigue-hundiendo.html>
3. Πώς Έφτασε Η Ελλάδα Στα Μνημόνια; - Dianeosis. *Dianeosis*. URL: https://www.dianeosis.org/2016/04/pos_ftasame_sta_mnimonia/
4. Акімова І., Комаров В. Банки України: як вибратися з петлі недовіри. *Дзеркало тижня*. URL: https://zn.ua/ukr/macrolevel/banki-ukrayini-yak-vibratisya-z-petli-nedoviri-vihid-iz-bankivskoyi-krizi-yak-rozirvati-kolo-nedoviri_.html
5. Kuzheliev M., Zherlitsyn D., Rekunenko I., Nechyporenko A., Nemsadze G. The impact of inflation targeting on macroeconomic indicators in Ukraine. *Banks and Bank Systems*. 2020. №15(2). P. 94–104.